

LITERE

COMPONENTA FUNCȚIONAL-PRAGMATICĂ A VARIANTELOR ANTROPONIMICE

Iraida CONDREA

CZU: 811.135.1'373.23

iraida.condrea@gmail.com

Antroponimul reprezintă un semn lingvistic specific, ce se deosebește de alte semne/cuvinte prin faptul că se referă doar la persoane, pentru a le identifica și a le distinge. Componentele de bază ale antroponimului actual oficial, în spațiul european, sunt **prenumele** și **numele** (în unele țări fiind obligatorii și alte elemente, de exemplu, patronimicul în Federația Rusă). Este important de menționat faptul că prenumele, fiind strict individual, este dobândit la naștere/la botez de fiecare persoană, pe când numele este moștenit, se transmite, de obicei pe cale paternă, din generație în generație, el este purtat de toți membrii unei familii. Și în uzul curent cele două componente ale numelui sunt folosite în mod diferit: dacă numele rămâne constant și în varianta oficială (în acte, în situații de comunicare instituțională etc.), și în vorbirea/comunicarea familiară, prenumele se modifică de multe ori în funcție de intenția vorbitorului, de situația de comunicare, de anumite cutume, obiceiuri sau alte împrejurări.

Spațiul basarabean se caracterizează printr-un registru variat de antroponime, în care se disting mai pregnant următoarele categorii: prenume calendaristice tradiționale (*Ion, Vasile, Petru, Nicolae, Mihail, Maria, Elena, Alexandra*), utilizate permanent; prenume create pe teren românesc (*Rodica, Florica, Florin, Romanița, Dumitrița, Domnița, Viorica, Drăgostin*); prenume adoptate prin filieră occidentală (*Emilia, Adela, Victoria, Robert, Felix*); prenume de diverse origini venite prin filieră rusă: *Tatiana, Svetlana, Olga, Natalia, Nadejda, Anastasia, Irina, Ludmila, Tamara, Igor, Oleg, Artiom, Chiril, Nichita, Serghei, Vladimir, Boris, Vitalie, Ghenadie, Anatolie, Iurie*.

Prenumele, de regulă, are o componentă (terminația), ce indică genul masculin sau feminin [1], așa încât oricine aude un nume își poate da dă seama dacă este de bărbat sau de femeie: femininele au terminația -

a (Claudia, Minodora, Alexandrina, Nicoleta, Rodica) etc.; masculinele se pot termina în consoană (Ion, Ștefan, Pavel, Tudor), în **-e** (Vasile, Gheorghe, Nicolae), în **-u** (Dumitru, Alexandru, Eugeniu, Radu), în **-a/-ea** (Toma, Sava, Mircea). În cazul în care se adoptă un prenume feminin netradițional, terminat într-o consoană, apar și anumite dificultăți în comunicare. De exemplu, o fetiță cu numele *Ettel* a primit și al doilea nume, *Mașa*, folosit în mod curent pentru comoditate [2]. Un prenume feminin ca *Ettel*, se integrează mai greu în sistemul gramatical al limbii române, deoarece, în conformitate cu terminația, el se va declina ca numele masculine, având forme analitice de caz: *Ettel*, *a lui Ettel*, *lui Ettel*, *pe Ettell*, spre deosebire de prenumele feminine cu terminația **-a**, care su forme sintetice: *Silvia*, *a Silviei*, *Silviei*, *pe Silvia*. La nivel de comunicare, un enunț ca „Ea este mama lui Ettel” va trebui dezambiguit, pentru a se înțelege dacă *Ettel* este fată sau băiat.

În comunicarea curentă cotidiană – în familie, între colegi și prieteni – este utilizat cu precădere prenumele, iar forma acestuia nu este totdeauna aceeași, cu toate că desemnează același referent. Această varietate ține de domeniul pragmaticii, care vizează relația dintre semn și utilizator, adică modul în care vorbitorul utilizează semnul lingvistic (în cazul nostru prenumele) în diverse situații de comunicare, pentru a obține anumite efecte, reacții, în funcție de scopul urmărit.

În ceea ce privește prenumele, trebuie avut în vedere faptul că una și aceeași persoană răspunde la mai multe variante ale prenumelui pe care îl poartă, astfel că în mai multe culturi/limbi prenumele poate avea câteva ipostaze, cele mai cunoscute și utilizate fiind:

a) **forma plină, oficială**, înregistrată în acte (certificat de naștere, buletin, pașaport etc.) aceasta fiind obligatorie în anumite situații, legate de consecințe juridice, de diverse responsabilități și care în toate documentele personale/oficiale rămâne neschimbată: *Eugeniu/Eugenia*, *Alexandru/Alexandra*, *Tatiana*, *Constantin*, *Gheorghe* etc.

b) **forma uzuală/familiară**, derivată de la cea oficială; este deosebit de răspândită în onomastica rusă caracterizată de o mare diversitate de variante; multe dintre acestea a o circulație mare în spațiul basarabean, fiind utilizate și de rusofoni, dar și de vorbitorii de română, cu atât mai mult, cu cât sunt omniprezente nu doar în comunicarea curentă, dar și

în mass-media, fiind mult vehiculate în filmele rusești, în programele de divertisment, dar și în limbajul familiar-argotic al tinerilor. Astfel, se disting:

– *variante scurte*, în special ale prenumelor rusești, formate prin trunchiere: *Jenea* (Eugeniu/Eugenia), *Tanea* (Tatiana), *Liuda* (Ludmila), *Mașa*, *Manea* (Maria), *Lena* (Elena), *Costea* (Constantin), *Tolea* (Anatolie), *Toma* (Tamara), *Ghena* (Ghenadie), *Ira* (Irina), *Nastea* (Anastasia), *Frosea* (Efrosinia), *Pașa* (Pavel, Parascovia), *Vova*, *Volodea* (Vladimir), *Vasea* (Vasile), *Clava* (Claudia), *Dusea* (Eudochia), *Lionea* (Leonid), *Zina* (Zinaida), *Vitea* (Victor, Vitalie), *Sveta* (Svetlana), *Nadea* (Nadejda), *Serioja* (Serghei), *Valea* (Valentina/Valentin), *Fima* (Serafim/Serafima), *Mila* (Ludmila, Emilia), *Iura* (Iurie), *Stiopa* (Stepan), *Sioma* (Simion), *Vanea* (Ivan), *Natașa* (Natalia), *Slava* (Veaceslav), *Catea* (Ecaterina), *Jora* (Georghe), *Petea* (Petru), *Borea* (Boris), *Galea* (Galina), *Raia* (Raisa), *Valera* (Valeriu) etc. În comunicare aceste forme sunt și un indiciu al modului de exprimare al basarabenilor. Unele prenume au forme scurte diferite pentru rusă și română, de exemplu, Mihail – *Mișa* (ru), *Mihai* (ro); Grigore – *Grișa*, *Jora* (ru), *Grig* (ro); Alexandru/Alexandra – *Sașa*, *Șura* (ru), *Sandu / Sanda/ Alex* (ro); Dumitru – *Dima* (ru), *Mitru* (ro); Nicolai – *Colea* (ru), *Culai* (ro); Teodor – *Fedea* (ru), *Teo* (ro); Elizaveta – *Liza* (ru), *Veta* (ro).

Formele scurte rusești, frecvente în vorbirea basarabenilor, de regulă, nu se înregistrează în actele personale (deși în ultimul timp există și excepții), nici în Republica Moldova, nici în FR, astfel că în comunicare trebuie avut în vedere că ele au o marcă stilistică popular-familiară. Or, în spațiul public forma scurtă a prenumelui este etalată de unii reprezentanți ai showbizului, ca variantă a numelui scenic: *Pasha* Parfeni, *Alex Velea*, *Olia Tira*, *Sacha Lopez*, *Tania Cergă*, *Natașa Koroliova* ș.a. Și alte persoane publice preferă forma scurtă a prenumelui, pentru o sonoritate mai atractivă: *Vlad Filat*, *Sanda Filat*, *Vlad Cubreacov*, *Alecu Reșiță*, *Teo Chiriac*, *Veta Ghimpu-Munteanu*, *Mihai Munteanu* ș.a.

În presă, astfel de forme pot fi utilizate cu scopul de a ironiza anumite persoane, în special când este vorba despre politicieni, făcându-se aluzie la influența limbii ruse: „deportari, foamete, gulaguri, colhozuri și sovhozuri despre care a auzit și *Mișa Ghimpu*, și *Dima Medvedev*”

(Timpul, 06 oct.2009); Voronin: „Mișa, tu pentru cine lucrezi?”; „Jura Roșca s-a`nsurat și în sediu s-a cazat” (Timpul, 10.01.2014); *Colea, Petru* și iar *Colea; Tolea, Sașa* și iar *Tolea...* (Viorel Mihail, Facebook, 11.08.20). Iar numele personajelor de la emisiunea „Ora de ras” *Valera* și *Sioma, Feghea* și *Sioma* se încadrează într-o formă de subcultură basarabeană, care adoptă multe rusisme, inclusiv variantele antroponimice.

- **forma hipocoristică** (dezmiardătoare) reprezintă în cel mai înalt grad atitudinea vorbitorului față de persoana al cărei nume este rostit. Hipocoristicele se formează cu sufixele diminutive utilizate pentru orice apelative: *-uț, -el, -ică, -uță* ș.a. În limba română, variantele hipocoristice sunt deosebit de populare în creațiile folclorice, în comunicarea cu cei mici, utilizate de de către părinți, bunici, rude. Toate acestea comportă o mare doză de afectivitate. Cele mai populare prenume românești au și numeroase variante hipocoristice: Maria – *Mărioara, Măriuța, Mărița, Maricica, Măricuța, Marusica, Marușca*; Ion – *Ionel, Ionică, Ionuț, Ioniță, Ionaș, Ionițel*, dar și hipocoristice derivate de la formele scurte – *Nelu, Neluțu, Nelișor, Nelucu* ș.a. Este de remarcat că unele forme hipocoristice în ultimul timp apar și ca forme oficiale, înregistrate în acte. Asemenea variante cu statut oficial se întâlnesc destul de rar în Republica Moldova, fiind reprezentate doar de câteva prenume: *Doinița, Steluța, Ilinca, Ionuț, Petrică, Ionela, Ștefănel*. În România, hipocoristicele apar ca forme oficiale mult mai pe larg, aceasta fiind deja o practică obișnuită. Diferența este sesizată de utilizatorii moldoveni, care conchid că sunt din România persoanele ce se numesc *Olguța Vasilescu, Cristinel Munteanu, Albumița Muguraș Constantinescu, Ionel Haiduc, Bombonica Dragnea, Gelu Voican* ș.a. Pe de altă parte, în spațiul basarabean circulă în comunicarea curentă multe hipocoristice rusești, în special derivate de la formele scurte cu sufixe specifice: *-ecica/enica: Tanecica, Iurocica, Vanecica, Liudocica, Șurocica, Sașenica, Mașenica; -ic/oc: Slavic, Vladic, Joric, Șuric, Sașoc, Igorioc; -ca: Iurca, Sașca, Mișca, Marınca, Galca, Slavca, Vovca, Milca, Mașca* ș.a. Astfel de forme sunt adeseori folosite pentru a ironiza și a face glume în legătură cu anumite persoane, de ex.: „Despre degradarea totală a junelui kominternist *Vladik Bătrâncea*” (Alec Reniță); „Unde este *Igoriok-kuliok*” (Dorin Chirtoacă).

Varierea pragmatică a antroponimelor este un procedeu stilistic eficient și utilizat pe larg.

Referințe:

1. TREBEȘ, T. Onomasticonul actual din perspectiva specificului gender al numelor de persoană. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe umanistice”*, 2017, nr. 10, pp. 86-90. ISSN 1811-2668.
2. <https://yupi.md/nume-stranii-si-amuzante-la-moldoveni-cele-mai-ciudate-nume-de-botez-ilegale-in-lume/>